

Прегледни рад

Примљено: 13. 3. 2014.

UDK 796:34

Ревидирана верзија: 13. 12. 2014.

Одобрено за штампу: 18. 6. 2015.

LEX SPORTIVA – ПОРЕКЛО И ЗНАЧАЈ ТЕРМИНА

Милош Галантић

mgalantic@yahoo.com

Апстракт

Претходних деценија у научној литератури можемо приметити употребу термина *lex sportiva*. Већ при првом сусрету са термином, чак и код лица која нису директно упућена у правне аспекте спорта, стиче се утисак да је реч о уобичајеном јасном правном термину који има и свој латински назив, а који се односи на материју спортског права. Ипак, термин *lex sportiva* захтева низ додатних објашњења. У питању је повлачење аналогije и коришћење популарности једне друге друштвене појаве за коју се користи латински термин *lex mercatoria*. На крилима *lex mercatoria* и теорије правног плурализма, термин *lex sportiva* је појам спортског права за изузетно кратко време учинио познатим у светским научним размерама. Ипак, нагла популарност термина није праћена и дубљим анализама саме друштвене појаве, тако да употреба термина у научној литератури није јединствена. Посебна опасност произилази из поистовећивања термина са својим дословним преводом – спортско право, уз инсистирање на његовом аутономном и наднационалном карактеру. На тај начин скреће се пажња са јавног сегмента спортског права, норми националних законодавства и норми међународног јавног права, које претходних деценија све више добијају на значају у регулисању друштвених односа у спорту.

Кључне речи: *lex sportiva*, *lex mercatoria*, правни плурализам, недржавно право, спортско право.

LEX SPORTIVA – ORIGIN AND SIGNIFICANCE OF THE TERM

Abstract

The use of the term *lex sportiva* in the scientific literature could have been noticed in recent decades. At the first encounter with the term, even those who are not directly acquainted with the legal aspects of sport, get an impression that this is a standard, regular legal term, which also has its Latin name that relates to the matter of sports law. However, the term *lex sportiva* requires numerous additional explanations. The main reason for the creation and use of a Latin neologism *lex sportiva*, a phenomenon that could be called a sports law (literal translation), but one has to look outside the sport area. This is the case of drawing analogy and utilizing the popularity of one

other social phenomenon that applies the Latin term *lex mercatoria*. On the wings of *lex mercatoria* and the theory of legal pluralism, the term *lex sportiva* made the concept of sports law famous in the scientific world for a very short time. However, the sudden popularity of the term was not accompanied with a deeper analysis of the social phenomena so that the use of term *lex sportiva* in professional literature is not exclusive. A specific risk arises from the identification of term with its literal translation – sports law, while insisting on its autonomous and transnational character. This way, the attention is drawn away from the public segment of the sports law i.e., norms of national legislation and norms of public international law, which in recent decades have gained in importance in the regulation of the social relations in sports.

Key words: *lex sportiva*, *lex mercatoria*, legal pluralism, non-state law, sports law

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Правила понашања којима се регулишу друштвени односи у спорту постоје више од једног века. Једини доносилац таквих правила све до друге половине XX века су међународне спортске организације. Држава, као најорганизованији део друштвене заједнице, која прописује правила понашања у друштву, није сматрала потребним да приступи посебном регулисању друштвених односа у спорту и ту улогу препушта спортским организацијама – националним и међународним невладиним организацијама. Функционисање националне и међународне спортске друштвене заједнице захтева прописивање и примену универзалних правила понашања. Основна карактеристика међународног организовања спорта је специфична пирамидална структура. У дну пирамиде налазе се спортисти и њихови клубови, затим националне асоцијације и на врху међународна спортска федерација. Услов за припадност поменутој пирамиди је поштовање ауторитета и прописа дате међународне спортске федерације. Значајан број међународних спортских федерација, основаних крајем XIX или на почетку XX века, постоје и данас. Током развојног периода приоритет је дат организовању међународних такмичења и прописивању универзалних правила игре – правила одвијања датог спорта. Временом, са јачањем положаја у међународној спортској заједници, међународне спортске федерације заокружују укупност регулисања друштвених односа у спорту преузимајући и организационо-административно регулисање. Све до задњих деценија XX века није постојао термин за таква правила понашања. Комерцијализација и професионализација спорта и све значајније последице које проузрокује примена таквих правила привлаче пажњу научне и стручне јавности која и уводи у употребу термин *lex sportiva*. Од свог настанка термин релативно брзо налази своје место у научној литератури иако често без ближег одређења, осим како би представљао пример аутономног или транснационалног права односно правну креацију недржавних субјеката (Faure & Van der Walt, 2010, стр. 18; Hatzimihail, 2008, стр. 172;

Hertogh, 2008, стр. 19; Karsten, 1999, стр. 643; Schultz, 2008, стр. 670; 2011, стр. 61; Teubner, 1997, стр. 4; Wheatley, 2010, стр. 287). Код аутора који се упуштају у одређење термина, нема јединственог става о његовој садржини (Casini, 2012; Erbsen, 2012; Foster, 2003; McLaren, 2001; Mićović, 2011; Mitten & Opie, 2010; Nafziger, 2004; Siekmann, 2012; Николић, 2009, стр. 16). Спортски арбитражни суд такође користи термин у својим одлукама (Arbitrage TAS 2007/A/1424, 2008; Arbitrage TAS 2004/A/776,; Arbitration CAS 2008/A/1545, 2010; Arbitration CAS 2008/O/1455, 2008) и саветодавним мишљењима (Advisory Opinion - CAS 2005/C/841,; Advisory opinion - CAS 2005/C/976 & 986, 2005). Термин није непознат и у појединим удбеницима спортског права (Beloff, Kerr, & Demetriou, 1999, стр. 173; Gardiner, 2001, стр. 44,101–103). *Lex sportiva* је честа неформална тема академских конференција и других скупова експерата спортског права (Erbsen, 2012, стр. 95). У универзитетским наставним програмима *lex sportiva* није нашла своје место, што потврђују ретки изузеци, али та чињеница није изненађујућа с обзиром на то да ни спортско право нема адекватан положај у едукативном процесу. На Новосадском универзитету током 2006. године постојао је предлог Асоцијације центара за интердисциплинарне студије и истраживања (АЦИМСИ) за покретање академских дипломских – мастер студија под називом „Европско и међународно спортско право“, а у оквиру Европских студија Универзитета у Новом Саду. Један од предложених наставних предмета је био Право и спорт у чијем ближњем одређењу је поменута и *lex sportiva* као „нова грана права са интегративним обележјима“. У оквиру ближег одређења предложеног предмета Међународно спортско право између осталог помиње се и аутономна регулатива међународних спортских асоцијација (Univerzitet u Novom Sadu, 2006).

Популарност и прихваћеност коју термин добија, није праћена и прецизним дефинисањем, тако да данас постоје бројна неслагања око његовог постојања и садржине. Расправа о термину *lex sportiva* је увод у много ширу расправу о недржавном праву и правном плурализму. Друштвени односи у спорту су само један од примера где организовани делови друштвене заједнице, различити од државе, препознају потребу њиховог регулисања и преузимају такву улогу. Задатак рада је да путем анализе настанка, употребе и садржине термина *lex sportiva* укаже на основне полазне претпоставке за даље проучавање регулисања друштвених односа у спорту.

Основне хипотезе на којима се заснива рад су:

- избор латинског неологизма и повлачење аналогије са *lex mercatoria* један је од битних разлог за нагло придобијање пажње научне и стручне јавности, као и за развој проучавања спортског права;

- постојање *lex sportiva* није могуће у оквиру владајућих теорија правног централизма и система суверених вестфалских држава, па чак ни у оквирима слабог правног плурализма, и данас само теорија правног плурализма дозвољава могућност постојања права ван државе односно *lex sportiva* као аутономног и транснационалног права;
- повлачење аналогије са познатијом *lex mercatoria* поред значајних предности преноси и потенцијалну опасност, а то је фокусирање искључиво на аутономно и недржавно деловање;
- са обзиром на све значајнију улогу држава у регулисању друштвених односа у спорту, употреба термина је могућа само уз прецизно дефинисање јер у супротном носи опасност занемаривања све значајнијег јавног сектора спортског права;
- термин *lex sportiva* не сме се изједначити са својим дословним преводом – спортско право.

ПОРЕКЛО ТЕРМИНА

Већ при првом сусрету са термином, чак и код лица која нису директно упућена у материју спорта, стиче се утисак да је реч о уобичајеном јасном правном термину, који има и свој латински назив, а који се односи на материју спортског права. Ипак термин *lex sportiva* захтева низ додатних објашњења.

Површна језичка анализа термина упућује нас на латински језик и његов превод би могао бити спортско право или право спорта, односно могућност да термин означава посебну грану права чије норме регулишу друштвене односе у спорту. Даље језичко истраживање термина указује на извесне нејасноће. Реч *lex* – право, упућује читаоце на закључак да је у питању правни термин. Реч *sportiva* такође нас упућује на латински језик и на реч спорт. Таквим приступом могли бисмо да одредимо значење термина као право спорта или спортско право. У погледу речи *lex* не постоје недоумице, али зато реч *sportiva* захтева даљу анализу. Термин представља латински неологизам, односно „нову латинску реч“ насталу током ренесансе или касније (Fellmeth & Horwitz, 2009, р. XXI), а реч *sportiva* не постоји и нема значења у латинском језику. Реч спортива постоји у италијанском језику, али и њено порекло у италијанском језику, као и у случају осталих језика, потиче од енглеске речи спорт. (Siekman, 2011, стр. 153)

Пре свега, реч спорт, као и друштвена појава коју данас називамо спортом, није постојала у времену настанка и развоја латинског језика. Данас је реч спорт присутна у готово свим језицима света. Тако на пример, Украјинци користе реч *spórt*, Грци *spórt*, Италијани

sport, Гали *spòrs*, Турци *spor*, Румуни *spor*, Јапанци *supotsu* (Сансоне, 1988, стр. 3). Ипак, реч спорт води порекло из енглеског језика јер ниједан други језик није имао своју реч за тај појам. На први поглед делује необично да ни стари Грци, као ни остали народи, нису имали реч која би обједињавала низ активности које данас сматрамо спортом. Необично изгледа да су чак и источњачке цивилизације увезле западно европску реч спорт. Дубља лингвистичка анализа указује да ни Енглеска до XV века није имала реч спорт (Sansone, 1988, стр. 4). Реч спорт потиче од архаичне енглеске речи *disport*, а која потиче од старо француске речи *desport* и која значи рекреацију, разоноду или забаву. Њен корен је формиран из латинског префикса *de(s)* што би значило „доле“ или „далеко од“ и латинског глагола „*port*“ што би значило „носити“. Изворно значење енглеске и француске речи би било – одвратити пажњу од свакодневног, редовног или озбиљног (Сроппер, 2008, р. хxi; Malcolm, 2008, стр. 239; Sansone, 1988, стр. 4).

Тек у задња два века реч спорт добија данашње значење и то прво на територијама енглеског говорног подручја. Наведени лингвистички приступ историји модерног спорта даје нам исте временске координате као и модернизационе теорије спорта, које настанак модерног спорта везују за социјалне, економске и културне промене изазване индустријском и научном револуцијом, као и за урбанизацију и развој модерних капиталистичких држава Западне Европе и САД у XIX веку. Другачије речено, време када се лингвистички уобличава реч спорт поклапа се са временом индустријске револуције на тлу Енглеске (Crowther, 2007, стр. хxi), када се први пут јављају услови за развој модерног спорта (Brailsford, 1982, стр. 41; Guttman, 1978, стр. 94). Потврду изнетог става предочава случај Француске од чије речи настаје енглеска реч спорт, али термин спорт се осамостаљује у француском језику тек у другој половини XIX века, и то појављивањем часописа *Le sport* током 1854. године (Сроппер, 2008, стр. хxi).

Можемо поставити питање зашто се користи латинска терминологија за друштвену појаву која је настала знатно касније у односу на настанак и развој латинског језика? Одговори на постављено питање могу бити различити.

Заједничка карактеристика теоретских приступа који прихватају постојање *lex sportiva*, је да *lex sportiva* представља скуп правила понашања која су донета независно од државе и која имају наднационални карактер, односно чија примена превазилази националне границе. На тај начин повлачи се историјска аналогија са настанком и развојем међународног права, када је латински језик био једини заједнички научни језик за већину држава Европе, и када су га правници међународног права далеко више користили у односу на остале колеге.

Данас, употреба латинског језика у међународном праву наилази и на критике појединих аутора. Тако, на пример, Рајсман (Reisman, 2003, стр. 23) објашњава честу употребу латинског језика у међународном праву сигналом да такав правник често не познаје довољно дату материју и да настоји да своју збуњеност сакрије иза формалних латинских фраза. Сличан став има и Тиерзма (Tiersma, 2005, р. стр. 22), који не оспорава чињеницу да су многе велике правне максиме управо на латинском језику и то углавном из историјских разлога, али неке од њих су „очигледне баналности“ које се чине импресивним ако су изражене на латинском језику. Посебно занимљиву критику износе Фелмет и Хорвиц (Fellmeth & Horwitz, 2009, стр. viii), који истичу случајеве да поједини аутори користе латинске термине за појаве за које се може користити и савршено адекватан енглески термин, а пре свега из разлога да буду запамћени као творци датог неологизма.

ПРВА ПОЈАВА ТЕРМИНА

Недоумице око термина *lex sportiva* почињу већ са питањем ко је његов творац, односно са питањем времена његовог првог појављивања? Аутори који се упуштају у наведено питање најчешће цитирају Мекларена, по коме је творац термина генерални секретар Суда за спортску арбитражу (ЦАС) Метју Риб (Matthieu Reeb), јер га је користио у својој Збирци одлука Спортског арбитражног суда за период од 1986–1998. из 1998. године. (McLaren, 2001, стр. 381) Чињеница је да је Риб дати термин употребио и у чланку званичне публикације Олимпијског покрета – Олимпијској ревији у броју XXV I-19 фебруар–март 1998. године (Reeb). Сумњу у погледу изворног коришћења термина од стране наведеног аутора износи и Сиекман (Siekman, 2011, стр. 153), наводећи да је, по његовим сазнањима, Мајкл Статопулос (Michael Stathopoulos), председник Међународне асоцијације за спортско право (ИАСЛ), употребио термин *lex sportiva* у Зборнику радова са V Конгреса ИАСЛ одржаног од 10. до 12. јула 1997. године. У свом уводном излагању на грчком језику, Статопулос је истакао аналогију *lex mercatoria* и *lex sportiva*, као и значај спортског права (Panagiotopoulos, 1997, стр. 16).

Данас у правној теорији остаје нејасно ко је први употребио термин *lex sportiva*. У нашем истраживању најстарије званично помињање термина пронашли смо у Олимпијској ревији број 313 из 1993. године. У питању је објављивање финалног говора судије Мухамеда Беђаоа (Mohammed Bedjaoui) на Конференцији „Право и спорт“ одржаној 1993. године у Лозани, и организоване од стране Спортског арбитражног суда. У свом говору Беђао, резимирајући доприносе учесника Конференције, истакао је „да се нада да *Lex sportiva*,

предложена од стране Доминик Хан неће патити као појавни облици *Lex mercatoria*, како је она поменула, а чији је окорели хвалилац Бертхолд Голдман“ (Bedjaoui, 1993, стр. 503).

LEX MERCATORIA И LEX SPORTIVA

Основни разлог креације и коришћења латинског неологизма *lex sportiva* за појаву чији је дословни превод спортско право, могао потражити ван самог спорта. Чак и површно познавање правне теорије намеће поређење са једним језички сличним термином – *lex mercatoria*. Мало је друштвених феномена као што је *lex mercatoria*, који су за релативно кратко време успели да на себе скрену значајну пажњу научне јавности која се креће од потпуног негирања до давања феномену људских особина. *Lex mercatoria* је изворни латински термин чија је најранија употреба забележена око 1280. године у Есеју о *Lex mercatoria* на латинском језику (Teetor, 1962, стр. 178–180).

Суштину *lex mercatoria* или у преводу „права трговаца“, као и *lex sportiva*, представља постојање правила понашања којима се регулишу одређени друштвени односи у друштву, а који су настали и развијали се независно од државе и њеног права. У питању су издвојени делови друштвене заједнице која су обухватала лица која су имала специфичне циљеве и активности – ефикасно обављање трговине, односно бављење спортом. Наведене активности су се обављале на територијама различитих држава и правних система. У оба случаја парцијални национални приступ је био препрека развоја. Успешна и ефикасна међународна трговина и бављење спортом захтевали су постојање једнообразних правила понашања која би се примењивала независно од места самих активности. Примарни циљ обе међународне заједнице био је избегавање примене националних законодавстава и судова, као и свих облика националних пристрасности. Из наведених разлога трговачка и спортска заједница су приступиле самосталном прописивању правила понашања, обезбедила начине решавања спорова и одредиле санкције које би се примењивале у случајевима непоштовања правила понашања. Санкције су се у крајњој мери сводиле на ускраћивање права трговине или бављења спортом. Улогу регулатора преузимају међународне невладине организације као организовани делови друштва, различити од државне организације. У оба случаја држава признаје одређени обим аутономије за регулисање датих друштвених односа чије квалитетно регулисање превазилази националне оквире. Разлог давања аутономије је државни интерес ефикасног регулисања међународне трговине, односно учешћа у међународном спорту. Прописана правила понашања и санкције немају иза себе могућност употребе физичке принуде. Уместо монопола физичке принуде, свест о неопходности постојања

универзалних и заједничких правила понашања представља снажан кохезивни фактор чланова таквих заједница. Директна последица такве свести чланова је изузетно висок степен добровољне прихваћености, далеко већи него у случају државних правила.

Проучавања модерне *lex mercatoria* започињу шездесетих година XX века. Конференција о изворима међународне трговине, одржана у Лондону 1962. године, и радови Клајва Шмитхофа (Clive Schmitthoff) и Бертолда Голдмана (Berthold Goldman), као својеврсних манифеста за теорију *lex mercatoria*, отварају правну дебату која ни данас није окончана. Ставови о аутономној и транснационалној *lex mercatoria* крећу се од негирања постојања (Malanczuk, 1997, стр. 72) до *lex mercatoria* као трећег правног поретка, у односу на национални и међународни поредак (Maniruzzaman, 1999, стр. 660).

Проучавање *lex sportiva*, односно значајније проучавање друштвених односа у спорту започиње тек крајем XX века и поклапа се са врхунцем проучавања *lex mercatoria* у оквиру теорија правног плурализма. Теорија правног плурализма заступа став да државно право није једино право и да на истој територији може егзистирати више правних поредака (Griffiths, 1986; Tamanaha, 2008; Teubner, 1997; Wheatley, 2010, стр. 287). Развој теорија правног плурализма почиње са колонијалним правним плурализмом да би се касније пажња светске јавности окренула ка „домаћем“ правном плурализму на територијама развијених западно европских држава и Сједињених Америчких Држава, и то у односу на правне поретке етничких и религијских заједница. Основ за такве теорије је учење Еугена Ерлиха (Eugen Ehrlich 1862–1922) о „живом праву“ са почетка двадесетог века, еминентног професора римског права, који се сматра и родоначелником модерне социологије права. Трећи и најзначајнији талас правног плурализма или „нови правни плурализам“ или „глобални правни плурализам“ (Berman, 2007; 2009, стр. 229; Michaels, 2009) везује се за процес глобализације и међународну заједницу. Као примери правних поредака наводе се *lex petrolea*, *lex maritima* и *lex constructionis* као посебни делови фамилије *lex mercatoria*, а у новије време и *lex informatica* и *lex sportiva* (Bishop, 1998; Maniruzzaman, 1999, стр. 669; Michaels, 2009, стр. 7). За разлику од претходних таласа правног плурализма, носиоци недржавног права више нису друштвене заједнице са маргина друштва него утицајни субјекти међународних односа, као на пример мултинационалне компаније и међународне невладине организације. Социјални извори новог глобалног Ерлиховог „живог права“ су високо софицистиране, специјализоване, строго формализоване светске мреже економске, културне, академске или технолошке природе. Најважнија последица таквог развоја међународне заједнице је да вестфалска држава постепено губи традиционални монопол у појединим улогама, као што је на пример стварање права.

Основна разлика између *lex mercatoria* и *lex sportiva* произилази из специфичности друштвених односа које регулише *lex sportiva*. Такмичарска природа модерног спорта захтева јединствена правила понашања, која се могу постићи једино кроз јасно организовану хијерархијску структуру чланства, која се не може наћи код других облика недржавног права. Најважније последице такве организације су неједнак положај чланства у зависности од места у спортској пирамиди, као и постојање монопола спортског догађаја који даје спортским организацијама са врха спортске пирамиде посебан положај у међународној заједници. Субординациона структура представља значајну предност у односу на *lex mercatoria*, али и у односу на друге облике недржавног права, која се састоји у ефикаснијем прописивању и примени правила понашања.

САДРЖИНА ТЕРМИНА

Време настанка термина *lex sportiva* које се везује за задњу деценију XX века, оквирно се поклапа са врхунцем дебате поводом *lex mercatoria*. То је време када Спортски арбитражни суд поседује извесну праксу у решавању спорова насталих око примене аутономно прописаних правила понашања у спорту. Од оснивања 1984. па до 1993. године, коју узимамо оријентационо као годину настанка термина, пракса Спортског арбитражног суда је обухватала постојање 21 одлуке и пет саветодавних мишљења (CAS, 2012), Иако тада међународне спортске федерације и Међународни олимпијски комитет аутономно доносе правила понашања у периоду близу једног века, тек са оснивањем независног Спортског арбитражног суда и његове праксе као финалног „судског“ тела у области спорта, ствара се позитивна клима за посматрање таквих правила понашања као самосталне гране права. У комбинацији са развојем теорија правног плурализма, избор термина *lex sportiva* је сасвим логичан. Само постојање Спортског арбитражног суда и његова улога у спорту, као органа који доноси финалне одлуке о решавању спорова, представља специфичност која није честа у свету међународних невладиних организација. Његова самосталност и одвојеност од осталих спортских организација, модернизација и комерцијализација спорта и значајна медијска пажња посвећена појединим споровима, учинила је да његове одлуке и неформални систем прецедента буду највидљивији део ширег скупа правила понашања којима се регулишу друштвени односи у спорту.

У свом настанку, а код појединих аутора и касније (Erbsen, 2012; McLaren, 2001, стр. 381; Nafziger, 2004), термин је имао искључиво значење за општа правна правила која настају путем доношења одлука о решавању спорова од стране Спортског арбитражног суда.

Такође, и сви рани случајеви употребе термина везани за ЦАС и његове активности. Важно је нагласити да ЦАС није суд у класичном смислу речи него је арбитражно тело, и да систем прецедента није предвиђен, али је данас тешко наћи одлуку ЦАС која у себи не садржи позивање на раније одлуке, а поједине одлуке садрже и ставове о постојању неформалног система прецедента (Arbitration CAS 2008/A/1545, 2010 para. 3,11, 53; Arbitration CAS 2004/A/628, 2004 para. 19).

Временом са даљим развојем спортског права израз *lex sportiva* добија све шире значење и постаје код многих аутора колективно име за различите облике правила понашања у спорту, тачније постаје крајње поједностављен мото (Erbsen, 2012, стр. 92). Честа је појава коришћења термина без ближег упуштања у његово одређење. У питању су правила која су у директној вези са датим спортом и служе његовој унификацији, и то правила игре и правила фер-плеја, затим правила понашања садржана у општим актима спортских организација, која су организационог, функционалног и административног карактера, и на крају одлуке спортских арбитражних тела, првенствено Спортског арбитражног суда са својим незваничним системом прецедента.

МЕСТО И УЛОГА ТЕРМИНА LEX SPORTIVA У СПОРТСКОМ ПРАВУ

Пре разматрања места и улоге термина *lex sportiva* у спортском праву, морамо анализирати теоријску критику наведених појава, која јасно говори колико су *lex sportiva* и спортско право довољно проучене правне категорије и какав је њихов положај у научној литератури. Поједини правници данас постављају питање да ли уопште постоји *lex sportiva*, па чак и спортско право? Без улажења у дубље теоретске анализе и за потребе датог рада, сматрамо да се спортско право може дефинисати као укупан скуп правила понашања којима се регулишу друштвени односи у спорту.

Присталице владајућих теорија правног и државног централизма, у складу са постојећим системом вестфалских суверених држава, негирају постојање права ван државе. Самим тим, и *lex sportiva*, као скуп правила понашања донетих независно од државе и њеног правног система, не може бити право (Davis, 2001, стр. 212; Erbsen, 2012; Malanczuk, 1997, стр. 72). Можемо закључити да са становишта вестфалске државе и правног централизма *lex sportiva*, као и свако друго недржавно право, не постоји, а спортско право чине само норме националног правног поретка и евентуално норме међународног јавног права, које имају довољно специфичности да би се издвојиле у посебну грану права. Заступник таквог става у домаћој

правној литератури, која иначе изузетно ретко посвећује пажњу правним аспектима спорта, је Мићовић који наводи да: „*lex sportiva* не представља правни поредак, јер иза ње нема суверена са својим законодавним овлашћењима. Отуда се може рећи да *lex sportiva* представља скуп правила приватно-правног карактера, чија се легитимност заснива на аутономији воље оних који су се удружили у спортске федерације“, (Мићовић, 2011, стр. 749). Под појмом спортског права Мићовић обухвата државно-правно регулисање спорта, као и ситуације када држава пренесе таква овлашћења на друге субјекте (2011, стр. 752).

Промене у међународној заједници, померање тежишта регулисања друштвених односа са државе на друге недржавне субјекте (међународне владине организације, међународне невладине организације, мултинационалне компаније) доводе до ублажавања поменутог става. Строги државни позитивизам се обликује у „слаби плурализам“ или „јуристички плурализам“. Творац наведеног термина је Грифитс (Griffiths) који је 1986. године дефинисао правни систем као плуралистички када суверен или највиша правна норма одреди постојање „различитих корпуса права за различите групе становништва“. Наведене групе се одређују на основу етничких, религијских, националних или географских критеријума. У овом случају правни плурализам се правда као „техника управљања из практичних разлога“. У сваком случају такви паралелни правни пореци су подређени и зависни од главног државног правног система (Griffiths, 1986). У случају *lex sportiva*, такав приступ имамо када држава националним законодавством изричито овласти националне спортске организације на доношење правила понашања којима се регулишу одређени друштвени односи у спорту или изричито прописују могућност примене правила понашања која прописују међународне спортске организације. На тај начин *lex sportiva* је аутономни подсистем државног правног поретка. Такав, умеренији став правног централизма, у домаћој теорији заступа Николић, који истиче да се „недржавна правила у области спорта за сада могу стварати у два сектора. Први обухвата материју коју по овлашћењу државе могу аутономно уредити спортске асоцијације и остала правна лица, а други, материју која је уређена диспозитивним нормама“ (Николић, 2009, стр. 16). Поједини домаћи аутори, као на пример Вукадиновић, иако не користе термин *lex sportiva*, у оквиру теорије аутономног права дозвољавају могућност организованог стварања аутономног права у области спорта од стране спортских организација. Иако такво право називају недржавним, јасно истичу његову подређеност државном праву и степен аутономије везују за државне прописе који таквим друштвеним организацијама „остављају слободу да саме, властитим актима, уређују своје унутрашње и међународне односе“ (Вукадиновић, 2013, стр. 35, 36). Насупрот таквом

ставу, видели смо да теорија правног плурализма, тачније глобалног правног плурализма, сматра *lex sportiva* једним од примера постојања права ван државе (Hertogh, 2008, стр. 19, 24; Michaels, 2009, стр. 247; Michaels & Jansen, 2007, стр. 29; Schultz, 2011, стр. 61; Teubner, 1997, стр. 4; Wheatley, 2010, стр. 287).

Питање постојања или непостојања *lex sportiva* са становишта државе, као и „исправност“ наведених теоретских приступа, немају већи практични значај. Правила понашања у спорту аутономно постоје више од једног века и то највећи број деценија без посебне државне регулативе. Пораст интересовања држава за друштвене односе у спорту почев од друге половине XX века материјализован је у виду доношења посебних законодавстава о спорту, укључењем спорта у поједине уставне одредбе, као и доношењем одговарајућих правних норми међународног права путем међународних конвенција. Повремене студије норми националних законодавстава посвећених спорту јасно указују на аутономију спортских организација. Као пример за изнети став можемо узети Студију Савета Европе под називом „Study on national sports legislation in Europe“, коју је израдио Чејкр (Chaker) 1999. године, а допуњена је 2004. године. Циљ студије је била анализа прописа везаних за спорт у двадесет европских држава, као и оцена управљања спортом у датим државама. Правни оквир анализе су представљале одреднице устава и закони у области спорта. У студији је, између осталог, истакнуто да „све обухваћене државе дају спорту значајну слободу у њиховим областима“, као и да „све државе начелно прате принцип ‘субсидијерности’ владиних активности у области спорта“.

На основу постојања националних правила понашања у спорту, могуће је државе поделити на неинтервенционистичке и интервенционистичке (Chaker, 2004). Србија припада групи држава која је одабрала другу опцију и највећи број правних норми које регулишу национални спорт и његове основне елементе, садрже се у посебном закону – Закону о спорту (Закон о спорту, 2011). Такав кодификовани приступ има одређене техничке предности као што је лакше проналажење и тумачење правних норми, али и политичке, јер се на овај начин шаље јасна порука да држава показује одговарајућу пажњу на положај спорта у њеном правном систему. Обе предности обједињују се и у већем нивоу правне сигурности, јер сва лица на које се норме односе лакше могу да сагледају своја права и обавезе (Šurut, 2009, стр. 142).

Закон о спорту Републике Србије и формално потврђује традиционалну праксу државног признавања спортске аутономије и на тај начин ставља у други план поменуто теоријске спорове. Закон пре свега јасно препознаје аутономни приватни сегмент спортског права – правила понашања које прописују спортске организације,

представљен кроз термин спортска правила. У националним оквирима Закон признаје надлежност доношења спортских правила националним савезима и Олимпијском комитету Србије. Изричито дозвољава могућност споразумног искључења надлежности националних судова у области решавања спорова о „правима којима слободно располажу“ и њихово поверавање спортским арбитражама. Прихвата постојећу пирамидалну структуру спорта и њој придодаје одређене организационе облике који се функционално удопуњују са постојећим, са задатком унапређења оних друштвених односа који нису под регулацијом међународних спортских организација, а од интереса су за Републику Србију. Битно је нагласити да и поред низа правних норми које се односе на аутономију спорта и спортских организација, Закон задржава формално право ограничења аутономије. Прво, кроз члан 5. у коме се наводи правни основ за остваривање циљева, делатности и активности спортских организација, на прво место ставља Закон па онда спортска правила и међународне конвенције. Као друго, Закон се упушта у одређивања улога спортским организацијама и њиховим савезима, међу којима је и Олимпијски комитет Србије. Чињеница је да се прописане улоге поклапају са улогама прописаним спортским правилима донетим од стране међународних спортских федерација и Међународног олимпијског комитета, и зато у тим случајевима не постоји претња недозвољеног мешања. Такође, досадашња пракса није указала на намеру Републике Србије да користи могућности ограничавања спортске аутономије. Улога наведених норми Закона је признање постојеће аутономије спортских организација, давање додатног значаја и олакшавања њихове примене.

Укупност правила понашања којима се регулишу друштвени односи у спорту, које смо назвали спортско право, можемо поделити на два сегмента. Први, јавни сегмент који обухвата класичне правне норме националног и међународног јавног права, и други, приватни сегмент који обухвата правила понашања донета од стране међународних спортских организација.

Данас оба сегмента имају значајно место у регулисању спорта и анализа њихове улоге у регулисању друштвених односа у спорту је од суштинске важности за правилно разумевање спортског права. Захваљујући низу специфичности модерног спорта, а пре свега јасно израженом интересу држава за местом у међународном спорту, и до сада готово неугроженом монополу међународних спортских организација на одржавање спортског догађаја, државна регулација није претња аутономији спорта.

Једино „успешно“ нарушавање аутономије спорта, у смислу да је оно довело до уступка и промене прописаних правила понашања од стране међународних спортских организација, конкретно Светске фудбалске федерације (ФИФА), долази од Европске уније (ЕУ), као

специфичне заједнице држава, у случајевима када спортске активности представљају привредне активности. Неколико познатих судских случајева из јуриспруденције Европског суда правде, као што је *Walrave-Koch*, *Bosman*, *Deliége*, *Meca-Medina*, показали су снажан интерес ЕУ за међународни спорт, а, што је још важније, и капацитет за директно мешање у аутономију великих спортова и њихових међународних спортских федерација. Ипак, ЕУ кроз своју праксу, а након усвајања Лисабонског уговора 2009. године, и формално уводи спорт унутар ЕУ правног поретка и препознаје специфичности спорта и не третира га као класичну привредну активност. На тај начин низ активности предузетих од стране међународних спортских федерација не третирају се као нарушавање наведених вредности Уније, што би у случају да је предузето од стране редовних привредних субјеката било санкционисано.

Данас се може говорити о допуњавању и подели улога у регулацији спорта од стране међународних спортских организација и државе. Спортске организације на себе преузимају пре свега регулацију врхунског спорта и организације такмичења, а држава осталих видова спорта, као на пример аматерског, школског, војног и других облика масовног спорта, као и пружање низ логистичких функција. Посебну пажњу потребно је обратити на нове облике сарадње поменутих субјеката, који су ретка појава и у међународној заједници уопште. У регулацији појединих области, које су превазишле способност ефикасног регулација од стране међународних спортских организација, као што је питање борбе против допинга, спортске организације су свесно затражиле помоћ од држава. Алтернатива је била преузимање наведене регулације од стране држава путем националних законодавстава, што би довело до нарушавања аутономије спорта и неједнаког третмана истих друштвених односа. Након неуспешних покушаја (неуспешност у смислу постизања апсолутне универзалности у борби против допинга) самих спортских организација, пре свега Међународног Олимпијског комитета, излаз је пронађен у оснивању хибридне организације – Светске антидопинг агенције (WADA). WADA као међународна организација која је састављена од представника јавног сектора – држава и приватног сектора – међународних спортских организација, преузела је међународну борбу против допинга у спорту. Заједнички и равноправни наступ оба сегмента свој врхунац доживљава усвајањем Међународне конвенције против допинга у спорту под окриљем Организације уједињених нација ("International Convention Against Doping In Sport", 2005), која данас представља једну од универзалних међународних конвенција чије је усвајање пратила општа прихваћеност чланица међународне заједнице.

ЗАКЉУЧАК

Употреба термина *lex sportiva*, уместо његовог превода – спортско право, показала се временом као изузетно значајна. На крилима *lex mercatoria* и правног плурализма, термин *lex sportiva* је појам спортског права за изузетно кратко време учинио познатим у светским научним размерама. Код опште правне популације, која нема додира са регулисањем друштвених односа у спорту, а ни са појмом *lex mercatoria*, термин је јасно преводив и недвосмислено указује на засебну грану права и изазива одређене реакције, па макар оне биле и негативне у складу са владајућим теоријама правног позитивизма и централизма.

Сама употреба наведеног термина има низ предности. Прва је историјска заслуга, ако можемо користити израз историјска са обзиром на време његове употребе, за релативно брз развој спортског права. Ако је *lex sportiva* била само мисао током деведесетих, сада се термин користи у одлукама Спортског арбитражног суда, у академским чланцима о спортском праву, као и у општем међународном праву, у уџбеницима, предавањима, и на конференцијама које окупљају стручњаке у датој области. Сам израз који је у себи садржао латинску реч закон и одредницу која га је упућивала на спорт, изазвао је многе позитивне и негативне реакције код правничке и остале стручне популације. Могуће је рећи да је термин наишао на већу прихваћеност од неправничке струке, нарочито код историчара и социолога. Ипак највећа предност таквог популарног и упрошћеног термина, под условом да се постигне претходна сагласност око његове суштине и садржине, је разумљивост и једноставност. Непотребност превођења је значајна и пожељна одлика сваког термина.

Колико год употреба термина *lex sportiva* има заслуга за развој спортског права, морају се приметити и одређене нежељене појаве. Једна од њих је појава општег коришћења термина без упуштања у његово одређење, а у случајевима његовог дефинисања – приказ различитих друштвених појава. Озбиљнија претња неадекватне употребе термина *lex sportiva* је његово поистовећивање са термином спортско право. Видели смо да је настанак термина *lex sportiva* тесно повезан са термином *lex mercatoria* и његовим основним историјским карактеристикама: аутономност и транснационалност. Голдманов правац одређивања *lex mercatoria*, који подразумева искључиво инсистирање на поменутих карактеристикама, односно на приватном сегменту *lex mercatoria*, и његов добар пријем у научној јавности оставио је позитивне и евентуалне негативне последице на проучавања спортског права. Занемаривање јавног сегмента регулисања спорта данас може довести до неразумевања регулисања спорта уопште, нарочито након актуелних процеса стварања хибридних система ме-

ђународне регулације где је међународна борба против допинга један од значајних примера.

Можемо закључити да *lex sportiva*, дефинисана као аутономна и наднационална правила понашања, не може бити поистовећена са спортских правом, него може бити само део спортског права и то његов приватни сегмент.

ЛИТЕРАТУРА

- Bedjaoui, M. (1993). Law and sport: Towards a Necessary Harmony in an Unconventional Couple. *Olympic Review*, 313, 499–503.
- Beloff, M. J., Kerr, T., & Demetriou, M. (1999). *Sports law*. Oxford, Portland: Hart Pub.
- Berman, P. S. (2007). Global Legal Pluralism. *Southern California Law Review*, 80, 1155–1237.
- Berman, P. S. (2009). The New Legal Pluralism. *The Annual Review of Law and Social Science*, 5, 225–242.
- Bishop, R. D. (1998). International Arbitration of Petroleum Disputes: The Development of a Lex Petrolea. *YCA*, 1131–1197.
- Brailsford, D. (1982). Sporting Days in Eighteenth Century England. *Journal of Sport History*, 9/3, 41–54.
- Gardiner, S. (2001). *Sports law 2nd*. London, Sydney: Cavendish Pub.
- Griffiths, J. (1986). What is Legal Pluralism? *Journal of Legal Pluralism*, 24, 1–55.
- Guttman, A. (1978). *From ritual to record: the nature of modern sports*. New York: Columbia University Press.
- Davis, T. (2001). What is Sports Law? *Marquette Sports Law Review*, 11/2, 211–244.
- Erbsen, A. (2012). The Substance and Illusion of Lex Sportiva. In Robert C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *Lex sportiva : what is sports law?* New York: Springer.
- Закон о спорту [Law on Sports], Сл. гласник РС бр. 24/11 (2011)
- International Convention Against Doping In Sport (2005).
- Karsten, N. (1999). Legal Consequences of Globalization: The Status of Non-Governmental Organizations Under International Law. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 6/2, 579–645.
- Malanczuk, P. (1997). *Akehurst's modern introduction to international law* (7th rev. ed.). London, New York: Routledge.
- Malcolm, D. (2008). *The SAGE dictionary of sports studies*. London: SAGE.
- Maniruzzaman, A. F. M. (1999). The Lex Mercatoria and International Contracts: A Challenge for International Commercial Arbitration? *American University International Law Review*, 14/3, 657–734.
- McLaren, R. H. (2001). The Court of Arbitration for Sport: An Independent Arena for the World's Sports Disputes. *Valparaiso University Law Review*, 35/2, 379–405.
- Michaels, R. (2009). Global Legal Pluralism. *Annual Review of Law & Social Science*, 5, 243–262.
- Michaels, R., & Jansen, N. (2007). Private Law Beyond the State? Europeanization, Globalization, Privatization. *Duke Law School Faculty Scholarship Series, Paper 78*, 1–49.
- Mićović, M. (2011). Lex sportiva i fair-play. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 48/4, 749–757.

- Mitten, M. J., & Opie, H. (2010). „Sports Law“: Implications for the Development of International, Comparative, and National Law and Global Dispute Resolution. *Tulane Law Review*, 85, 269–322.
- Nafziger, J. (2004). Lex Sportiva. *The international Sports Law Journal*, 1–2, 3–7.
- Николић, Д. (2009). Нове тенденције у развоју европског приватног права [New Tendencies in the Development of The European Private Law]. *Зборник радова Право Републике Србије и Право Европске Уније – Стање и Перспективе* [Collection of Papers, The Law of The Republic of Serbia and The Eu Law – Current State of Affairs and Perspectives], (1–26). Ниш: Правни факултет.
- Panagiotopoulos, D. P. (Ed.). (1997). *Proceedings of 5th IASL Congress on sports law – Sports activities – European Community law and international implications*. Перистέρη: Εκδοτικός ομίλος "ΙΩΝ".
- Reeb, M. (1998). General principles of CAS case law in doping issues. *Olympic Review*, XXVI–19, 67–68.
- Reisman, W. M. (2003). Jonathan I. Charney: An Appreciation. *The Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 36, 23–28.
- Sansone, D. (1988). *Greek athletics and the genesis of sport*. Berkeley: University of California Press.
- Schultz, T. (2008). Some critical comments on the juridicity of lex mercatoria. *Yearbook of Private International Law*, 10, 667–710.
- Schultz, T. (2011). The Concept of Law in Transnational Arbitral Legal Orders and some of its Consequences. *Journal of International Dispute Settlement*, 2/1, 59–85.
- Siekmann, R. (2011). The Etymology of the Termini Technici Lex Sportiva and Lex Ludica: Where Do They Come From? *The International Sports Law Journal*, 3–4, 153–154.
- Siekmann, R. (2012). What is Sports Law? A Reassessment of Content and Terminology. In R. C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *Lex sportiva : what is sports law?* (pp. 359–391). New York: Springer.
- Tamanaha, B. Z. (2008). Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global. *Sydney Law Review*, 30, 375–411.
- Teotor, P. R. (1962). England's Earliest Treatise on the Law Merchant. *American Journal of Legal History*, 6, 178–210.
- Teubner, G. (1997). Global Bukowina: Legal Pluralism in the World Society. In Gunther Teubner (Ed.), *Global Law Without a State* (pp. 3–28). Brookfield: Dartmouth
- Tiersma, P. (2005). The New Black's. *Loyola Law School – Legal Studies Paper No. 2005–19*, 1–27. Univerzitet u Novom Sadu, Asocijacija centara za interdisciplinarnu studiju i istraživanja (ACIMSI). (2006).
- Predlog za pokretanje akademskih diplomskih/master studija: Evropsko i međunarodno sportsko pravo. Retrived 11. 03. 2014, from www.uns.ac.rs/sr/centri/evropske/programSportskoPravo.pdf
- Faure, M., & Van der Walt, A. J. (Eds.). (2010). *Globalization and private law : the way forward*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Fellmeth, A. X., & Horwitz, M. (2009). *Guide to Latin in international law*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Foster, K. (2003). Is There a Global Sports Law? *Entertainment Law*, 2/1, 1–18.
- Hatzimihail, N. E. (2008). The Many Lives—And Faces—Of Lex Mercatoria: History As Genealogy In International Business Law. *Law And Contemporary Problems*, 71, 169–190.
- Hertogh, M. (2008). What is non–state law? Mapping the other hemisphere of the legal world. In Hanneke van Schooten & Jonathan Verschuuren (Eds.),

- International governance and law: state regulation and non-state law* (pp. 11–30). Cheltenham: Edward Elgar.
- Casini, L. (2012). The Making of a Lex Sportiva by the Court of Arbitration for Sport. In Robert C. R. Siekmann & Janwillem Soek (Eds.), *Lex sportiva: what is sports law?* (pp. 149–172). New York: Springer.
- Chaker, A. N. (2004). *Good governance in sport : a European survey*. Strasbourg: Council of Europe Pub.
- Court of Arbitration for Sport – CAS (2012). Statistic
- Cropper, C. (2008). *Playing at monarchy: sport as metaphor in nineteenth-century France*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Crowther, N. B. (2007). *Sport in ancient times*. Westport: Praeger.
- Šuput, D. (2009). Reform Of Legal Framework Regulating Sports In The Republic Of Serbia. In Monika Milošević (Ed.), *Serbian Law in transition : changes and challenges* (pp. 139–156). Belgrade: Institute of Comparative Law.
- Wheatley, S. (2010). *The democratic legitimacy of international law*. Oxford, Portland: Hart Pub.

*Одлуке и саветодавна мишљења Спортског арбитражног суда
(Доступно на www.tas-cas.org)*

- Advisory Opinion - CAS 2005/C/841 (2005).
 Advisory opinion - CAS 2005/C/976 & 986 (2005).
 Arbitrage TAS 2007/A/1424 (2008).
 Arbitrage TAS 2004/A/776 (2005).
 Arbitration CAS 2008/A/1545 (2010).
 Arbitration CAS 2008/O/1455 (2008).
 Arbitration CAS 2004/A/628 (2004).

LEX SPORTIVA – ORIGIN AND SIGNIFICANCE OF THE TERM

Senad F. Ganić

Summary

In recent decades, the use of the term *lex sportiva* could be noticed in the scientific literature. This term is a Latin neologism, and there is no word *sportiva* in the Latin language. The word “sport,” as well as the social phenomenon that is nowadays called “sport,” did not exist at the time of emergence and development of the Latin language. Today, the word “sport” is present in almost all of the languages of the world but it derives from the English word “sport,” and its origins are connected to the time of the Industrial Revolution on the territory of England, when there were, for the first time, the opportunities for the development of modern sport. A question may arise why we use the Latin terminology for the social phenomenon that occurred much later than the origin and development of the Latin language? The main reason is the use of analogy and the popularity of another social phenomenon that uses the Latin term *lex mercatoria*. There are a few social phenomena such as *lex mercatoria* that for a relatively short period of time managed to draw considerable attention of scientific public, the one that ranges from a complete denial to attributing the human characteristics to the *lex*

mercatoria. The essence of *lex mercatoria* and *lex sportiva*, are the existence of a code of conduct that regulates certain social relations, which originated and developed independently of the state and its laws. The study of *lex mercatoria* and *lex sportiva*, and their existence as an independent legal order culminated through the legal pluralism theory, advocating that state law is not the only law, and that several legal orders may exist on the same territory. As examples of such legal orders, along with *lex mercatoria*, the following were mentioned as separate parts of the *lex mercatoria* family: *lex petrolea*, *lex maritime* and *lex constructionis*. The most-recent examples of the independent legal systems are *lex informatica* and *lex sportiva*. On the wings of *lex mercatoria* and the theory of legal pluralism, the term *lex sportiva* became known in the scientific world for a very short time. The popularity and acceptance of term are not accompanied by a precise definition, so that today there are many disagreements about its existence and content. Nevertheless, one of the main problems of the theory that support the existence of *lex mercatoria* i.e., exclusive paying attention to the private segment of rules governing the given social relations, is transferred to the theoretical analyses of *lex sportiva*. There is a potential problem when the term *lex sportiva* is counterbalanced by its literal translation - sports law. Sports law should be defined as the complete set of rules of conduct governing social relations in sports. *Lex sportiva*, as a transnational and autonomous law, is not the only source of regulation of social relations in sports. Starting from the second half of the 20th century, the rise of the state's interest to regulate social relations in sports has been materialized in the form of the adoption of specific legislation on sport, the inclusion of sport in constitutional provisions, as well as the adoption of appropriate legal norms of international law through international conventions. Ignoring of the public segment in regulating sports today could lead to misunderstandings in regulating sport in general, especially following the current processes of creating a hybrid system of international regulation, where the international fight against doping is one of the most important examples.